

Peter Dahlén om

BRIAN'S SONG

Renässans för sportbiografier på film

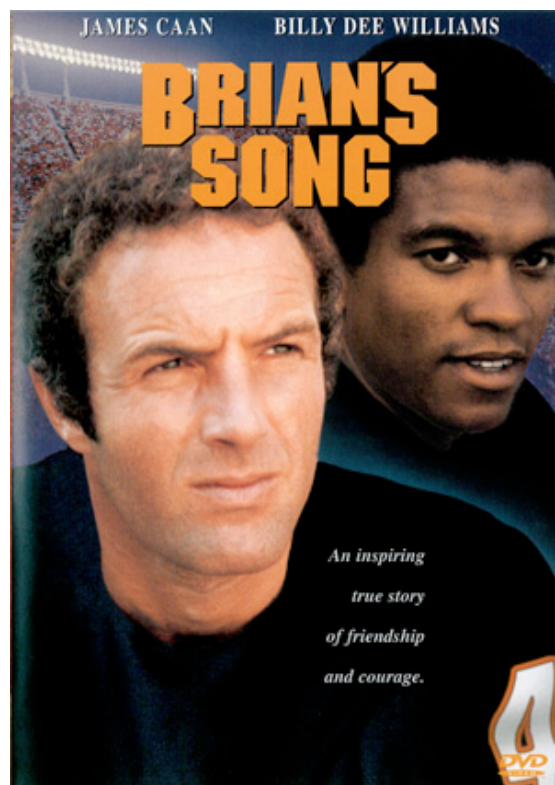
Peter Dahlén

Institut för informations- och medievitenskap, Universitetet i Bergen

Vid ingången till 1970-talet stod inte sport högt i kurs inom den amerikanska filmindustrin. Orsaken till det var att traditionella värderingar, just det som sportfilmen hade varit så bra på att förmedla, blev starkt ifrågasatta under 1960-talet, till följd av mordet på bröderna Kennedy och Martin Luther King, Jr, Vietnam-kriget, medborgarrättsrörelsen, studentupproret och hela alternativrörelsen. Ja, det förekom till och med flaggbränning. De idrottshjältar som hade varit så ideologiskt gångbara i 1940- och 1950-talets "biopics", alltså biografiska filmer som exempelvis *The Pride of the Yankees* (1942), var nu satta på undantag.

Det mesta går dock i cykler, och Hollywood har en förmåga att förnya sig i enlighet med tidens strömningar, om än inte alltid så fort och ibland med hjälp utifrån. Under 1960-talet var förvirringen och villrådigheten stor i Hollywood, inte bara för att samhällsutvecklingen var mer svårgräpbar än tidigare utan även för att konkurrensen från tv-mediet var så mördande. Detta skapade utrymme för oberoende filmbolag och producenter att etablera sig på filmmarknaden, vilket resulterade i spektakulära, samhällskritiska och kontroversiella filmer som *The Wild Angels* (1966), *The Trip* (1967) och *Easy Rider* (1969).

Hollywood var inte opåverkat, och det fanns en parallell utveckling av nya karaktärstyper och ett mer samhällskritiskt innehåll i filmer som *Bonnie and Clyde* (1967), *The Graduate* (Mandansprovet, 1967), *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (1969), *Midnight Cowboy* (1969), *Little Big Man* (1970) och *M*A*S*H* (1970). Det som

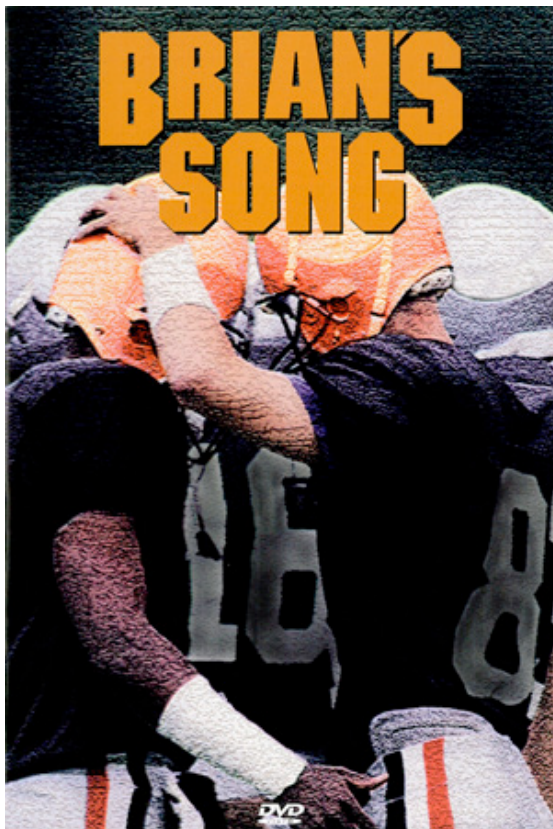
kännetecknade många av dessa filmer var att de 1) ifrågasatte vedertagna historiska och andra sanningar, 2) raserade tabugränser, 3) hyllade rebeller och människor som stod utanför systemet och det etablerade samhällslivet, samt 4) ifrågasatte förhärskande maskulinitets- och könsrollsideal. Även rasproblematiken trängde in i Hollywood, med filmer som *In the Heat of the Night* (1967) och *Guess Who's Coming to Dinner* (1967), båda med den svarte Sidney Poitier i ledande roll.

Med dundersuccén *Love Story* (1970) var Hollywood på väg att återfinna formeln för produktionen av framgångsrika filmer, genom att bland annat kombinera klassiskt melodrama med berättelser, miljöer, människor och attityder som var mer i samklang med tiden och dess ungdoms- och jämställdhetsideal. Filmen handlar nämligen om ett ungt och jämställt par där mannen (Ryan O'Neal) är sensitiv gentemot sin fästmö (Ali MacGraw) samtidigt som han gör uppror mot sin överståndsfar. Filmen slutar med att den heroiska unga kvinnan dör i cancer.

Historien om Brian Piccolo och Gale Sayers

Denna utveckling av filmen i det nordamerikanska samhället skulle även leda till en renässans för sportbiografin på film. Detta skedde den 30 november 1971, när tv-bolaget ABC sände sin egenproducerade film *Brian's Song* (1971), om fotbollsspelaren Brian Piccolo (James Caan) och hans vänskap med den svarte lagkamraten Gale Sayers (Billy Dee Williams). *Brian's Song* visade sig, utan någon föregående hype och tämligen otippat, bli en braksuccé och gick in på tionde plats på listan över de mest sedda filmerna på amerikansk tv, inklusive spelfilmer producerade av filmindustrin – *Brian's Song* gjordes alltså av ett tv-bolag. Det var inget dåligt sällskap *Brian's Song* hamnade i: *The Wizard of Oz* (1939) innehade fem av de tio platserna (den hade alltså haft storpublik varje gång den visats på tv) och andra filmer på tio-i-topp-listan var *The Birds*, *Bridge over the River Kwai*, *Ben-Hur* och *Born Free*. Framgången för *Brian's Song* ledde till att den också gick upp på biografier runt om i USA. Även bokversionen av filmmanuset, liksom Michel Le Grands musik, blev stora succéer tack vare filmen.

Vad var det då som gjorde att *Brian's Song* blev så populär? För det första byggde filmen på en sann historia: Brian Piccolo och Gale Sayers spelade båda i NFL-laget Chicago Bears. Deras vänskap tog sin början på Chicago Bears träningsläger 1965 och slutade i och med Piccolos död i cancer 1970, endast 26 år gammal. Om detta berättade Sayers i sin självbiografi *I am third*, på vilken filmen byggdes. För regin svarade Buzz Kulik, en erfaren tv-regissör som också var fotbollsälkare och liksom den övriga fotbollspubliken i USA kände väl till historien om Brian Piccolos öde från tidningarnas sportsidor.

För det andra skildrade filmen både rasproblematiken, kampen för ökad jämställdhet mellan könen och den amerikanska fotbollen på ett enkelt och idealiserande sätt. Piccolo hjälper först Sayers att hitta sin plats i laget när denne anländer till Chicago Bears, och när Sayers sedan blir allvarligt benskadad är det Piccolo som sörjer för att han återfår motivationen till att träna och komma tillbaka. När sedan Piccolo drabbas av cancer är det Sayers som finns vid hans sida. Sayers och Piccolo blir också de första i laget att dela hotellrum på tvärs över rasgränserna. Filmen tar upp det kontroversiella i detta och de problem det innebär för dem, men lyfter fram hur deras vänskap leder till goda problemlösningar. Detsamma gäller bilden av amerikansk fotboll, en sport som vid denna tid, genom bland annat tillkomsten av Super Bowl 1967 och allt mer lukrativa tv-kontrakt, hade växt till en storindustri. Av detta syns inte mycket i filmen, som i stället skildrar tillvaron som en rak, enkel och i huvudsak idyllisk relation mellan spelare, tränare och ägare. Könspolitiskt var filmen tämligen konservativ: de enda kvinnor som förekommer är de båda spelarnas fruar, vars uppgift tycks vara att sköta hemmet och stödja sina män.

För det tredje byggdes historien upp kring kontrasterna mellan Piccolo och Sayers. Piccolo var vit, långsam och relativt liten, medan Sayers var svart, snabb och mer naturligt byggd för att spela amerikansk fotboll. Filmen fokuserade också på deras olika personligheter: den utåtriktade och upptågsglade Piccolo mot den mer tystlåtna och introspektive Sayers.

För det fjärde – och här blir filmen mer progressiv – är det den svarte huvudrollskaraktären och inte den vite som skildras enligt Hollywoods mytiska schema för den tystlåtna, men när det verkligen gäller, handlingskraftige och rättträdige manlige hjälten. Det är Sayers som på olika sätt hjälper Piccolo i kampen mot den store fienden, cancer, och det är Sayers som tar till orda och berättar för laget och andra om Piccolos hjältemodiga kamp mot skador och sin cancersjukdom. Sayers skildras också som en mycket skötsam och korrekt man, enligt den vita medelklassens normer: inget accentuerat afrokrull eller snack om Black Panther-rörelsen här, inte. Säker var det många vita tittare som tänkte att "om alla svarta vore så välanpassade och trevliga som han så skulle det inte finnas några rasoroligheter".

Filmen slutar tragiskt i och med Piccolos död, men den har ändå ett hoppningivande slut: genom sin fördomsfria vänskap har de två bevisat att svarta och vita kan leva tillsammans, samtidigt som Piccolos egen kamp blir ett sedelärande exempel för oss alla: de riktiga hjältarna är de som aldrig ger upp utan kämpar in i det sista, hur stora problem och mäktiga fiender man än har.

Filmen blev, avslutningsvis, avstamp för formidabla skådespelarkarriärer: James Caan fick strax därpå rollen som Sonny Corleone i *Gudfadern* (1972) och resten är filmhistoria, medan Billy Dee Williams bland annat medverkat i *Lady Sings the Blues* (1972), *Mahogany* (1975) och *Star Wars*-filmen *The Empire Strikes Back* (1980). Både Caan och Williams skulle även dyka upp i andra sportfilmer efter *Brian's Song*. Till dessa filmer finns det anledning att återkomma, liksom till nyinspelningen av *Brian's Song* 2001.

Länkar

Brian's Song på [Internet Movie Database \(IMD\)](#)

Brian's Song på [Amazon.com](#).

Litteratur

Gomery, Douglas (1987): "*Brian's Song: Television, Hollywood, and the Evolution of the Movie Made for Television*", i Horace Newcomb (Ed.): *Television. The Critical View* (4th Edition), Oxford University Press.

Copyright © **Peter Dahlén 2008**